

Sémantické aspekty katalogizace VIII.

PhDr. Jiří Stodola

Pravidla a formát

Pravidla

- souhrn metodických pokynů, který umožňuje jednoznačně řešit problémy katalogizace
neboli
- **co** vybrat a **jak** zapsat

Formát

- struktura
neboli
- **kam** zapsat

Struktura AACR2

Úvodní pasáže

- Předmluva k českému vydání Anglo-amerických katalogizačních pravidel
- Dodatek k Předmluvě k českému vydání
- Předmluva k revidovanému vydání z roku 1988
- Předmluva ke druhému vydání Anglo-amerických katalogizačních pravidel z roku 1978 (Výtah)
- Obecný úvod
 - 0.12. Preferenci angličtiny nahrazuje preference češtiny tj. angličtinu nahrazuje nebo ji předchází čeština

Struktura AACR2

Část I. Bibliografický popis

Úvod

- 1 Všeobecná pravidla popisu
- 2 Knihy, brožury a jednolistové tisky
- 3 Kartografické dokumenty
- 4 Rukopisy
- 5 Hudebniny
- 6 Zvukové dokumenty
- 7 Filmy a videozáznamy
- 8 Grafické dokumenty
- 9 Elektronické zdroje
- 10 Trojrozměrné dokumenty
- 11 Mikrodokumenty
- 12 Pokračující zdroje
- 13 Analytické záznamy

Struktura AACR2. Kapitola I – všeobecná pravidla popisu

0 Obecná pravidla

1 Oblast údajů o názvu a odpovědnosti

2 Oblast údajů o vydání

3 Oblast specifických údajů

4 Oblast nakladatelských údajů

5 Oblast údajů fyzického popisu

6 Oblast údajů o edici

7 Oblast údajů poznámky

8 Oblast údajů o standardním čísle a dostupnosti

9 Suplementy (Přílohy)

10 Popisné jednotky sestávající se z několika druhů dokumentů

11 Faksimile, fotokopie a jiné reprodukce

Struktura AACR2. Část II. Záhloví, unifikované názvy a odkazy

Úvod

21 Volba selekčních údajů

22 Personální záhlaví

23 Geografická jména

24 Korporativní záhlaví

25 Unifikované názvy

26 Odkazy

Struktura AACR2. Závěrečné pasáže

Přílohy

A Psaní velkých písmen

B Zkratky

C Číslovky

D Slovník termínů

E Úvodní členy

Rejstřík

Formáty

- první polovina 60. let - vznik prvních strojem čitelných bází dat v knihovnách = nutnost standardizace struktury dat
- druhá polovina 60. let vznik formátu MARC (Machine Readable Catalogue/Cataloguing)
- 1973 - 1981 - 1996
ISO 2709 Formát pro výměnu informací (dříve Formát na výměnu bibliografických údajů na magnetické pásce)

Typy formátů

- **formáty interní (lokální, domácí)**
určeny k stanovení struktury dat v daném systému
- **formáty výměnné (komunikativní)**
určeny k výměně záznamů mezi systémy

Formáty výměnné

- **formáty národní a regionální**
 - *formáty typu MARC*
 - formáty anglo-saské koncepce (USMARC, UKMARC, CANMARC, OCLC-MARC, **MARC 21** ...)
 - formáty franko-italské koncepce (INTERMARC, PICA-MARC ...)
 - formáty typu UNIMARC (UNIMARC+CZ ...)
- *NON MARC formáty*
 - (MABI, INSPEC, Chemical Abstracts, AGRIS ...)
- **formáty mezinárodní**
 - UNIMARC
 - UNISIST Reference Manual
 - Common Communication Format (CCF)

Situace v ČR

- 90. léta 20. stol. počátek automatizace knihoven ve větším rozsahu
- 1996 UNIMARC
- 2003 - 2004 UNIMARC + **MARC 21**
- 2004 - ? **MARC 21** + UNIMARC
- ? **MARC 21**

Marc 21 standardy

- **MARC 21 Bibliografický formát (Format for Bibliographic Data)**
 - pro různé druhy dokumentů (knihy, pokračující zdroje, mapy ...)
- **MARC 21 Formát pro exemplářové údaje (Format for Holdings Data)**
 - pro údaje o knihovních jednotkách
- **MARC 21 Formát pro authority (Format for Authority Data)**
 - pro jmenné a předmětové selekční údaje
- **MARC 21 Format for Classification Data**
 - pro systematické selekční jazyky (MDT, DDC ...)
- **MARC 21 Format for Community Information**
 - pro události, pořady, služby ...

Struktura MARCu

- **struktura záznamu (record structure)**
 - definována v Information Interchange Format (ANSI Z39.2) Format for Information Exchange (ISO 2709)
 - **označení obsahu (content designation)**
 - kódy a zvyklosti identifikující a popisující údaje v záznamu a podporující zacházení s údaji
 - = hodnoty označení polí (tagů), indikátorů a označení podpolí definováno v formátech (např. MARC 21)
 - **obsah (content)**
 - definován: - standardy mimo formáty (např. AACR2, LCSH)
 - - formáty - kódované údaje (např. MARC 21)
- tj. MARC 21 formáty = soubory kódu a označení obsahu**

Notační konvence

Vymezení podpole

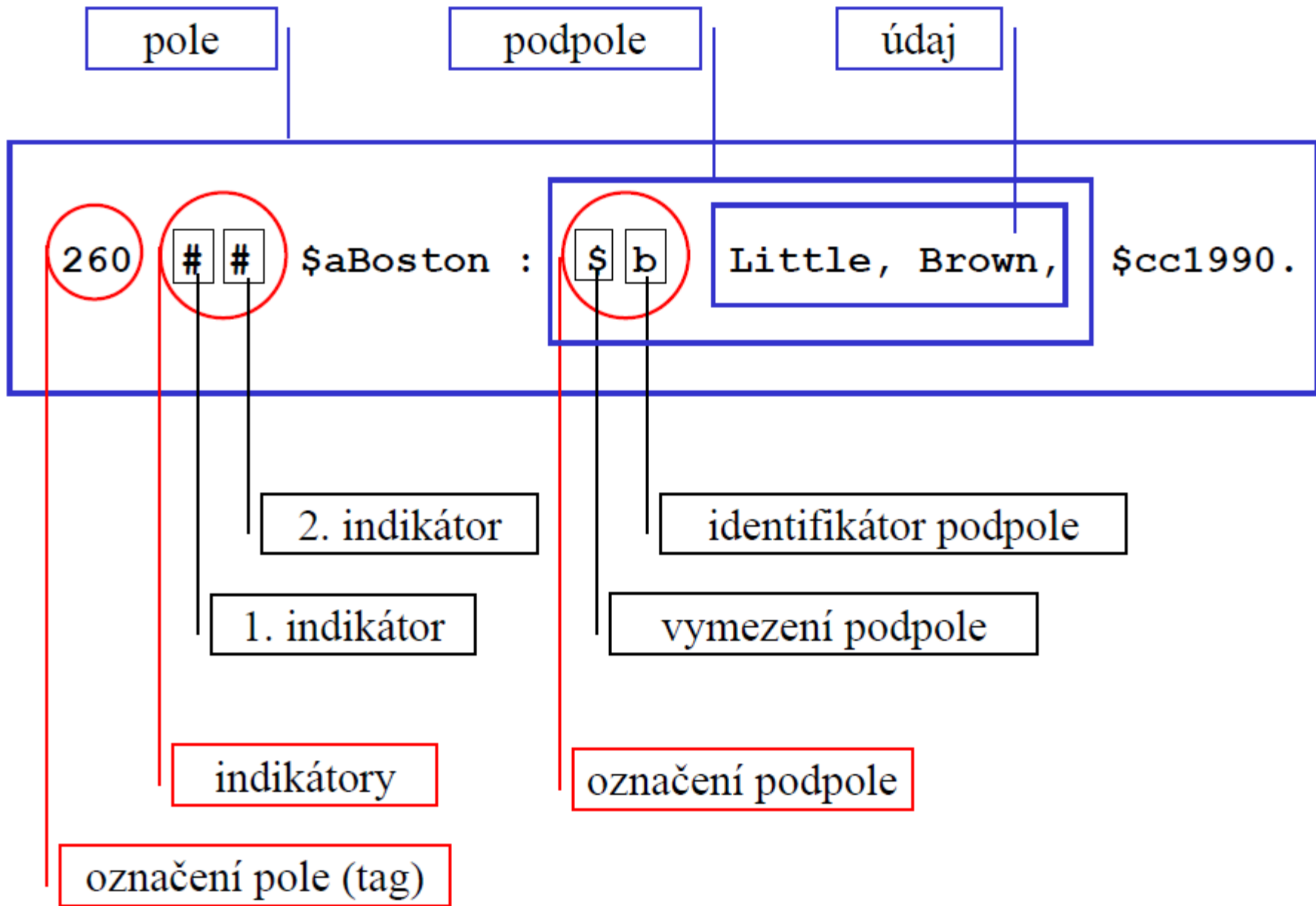
\$ nebo

znak ukončení pole (field terminator) FT nebo ^

znak ukončení záznamu (record terminator) RT nebo \

mezera (blank) # nebo

výplňový znak (fill character) |

01041cam--2200265-a-4500

001 ---89048230-/AC/r91

003 DLC

005 19911106082810.9

008 891101s1990----maua---j-----001-0-eng--

010 ## \$a---89048230-/AC/r91

020 ## \$a0316107514 :\$c\$12.95

020 ## \$a0316107506 (pbk.) :\$c\$5.95 (\$6.95 Can.)

040 ## \$aDLC\$cDLC\$dDLC

050 00 \$aGV943.25\$b.B74 1990

082 00 \$a796.334/2\$220

100 1# \$aBrenner, Richard J.,\$d1941-245 10 \$aMake the team.\$pSoccer :\$ba heads up guide to super soccer!
/\$cRichard J. Brenner.

246 30 \$aHeads up guide to super soccer

250 ## \$a1st ed.

260 ## \$aBoston :\$bLittle, Brown,\$cc1990.

300 ## \$a127 p. :\$bill. ;\$c19 cm.

500 ## \$a"A Sports illustrated for kids book."

520 ## \$aInstructions for improving soccer skills. Discusses dribbling, heading playmaking,defense, conditioning, mental attitude, how to handle problems with coaches, parents, and other players, and the history of soccer.

650 #0 \$aSoccer\$vJuvenile literature.

650 #1 \$aSoccer.

Struktura záznamu

- Návěští
- Adresář
- Proměnná pole
- Znak ukončení záznamu

Návěští

- první pole v každém MARC záznamu
- obsahuje základní údaje potřebné pro zpracování záznamu
- data jsou identifikována pozicí v rámci návěští
- obsahuje číslice a kódované údaje
- délka 24 znaků / pozice 0-23

Adresář

- začíná na pozici 24 a končí znakem ukončení pole (field terminator)
- seznam umístění proměnných polí v záznamu
- skládá se z **řetězců (entry)** o délce 12 znaku
- každý řetězec odpovídá jednomu proměnnému poli
- každý řetězec se skládá z:
 - **označení pole (tag)**
 - 3 znaky
 - řada číselných nebo abecedních znaků, užívaná k identifikaci polí
 - **délka pole (length-of-field)**
 - 4 znaky
 - počet znaků v poli tj. indikátory + označení podpolí + obsah podpolí
 - znak ukončení pole
 - **počáteční pozice pole (field starting position)**
 - 5 znaků
 - počáteční pozice pole ve vztahu k prvnímu znaku prvního proměnného pole (ne ve vztahu k počátku záznamu)

Proměnná pole

- obsahují vlastní údaje
- každé pole je identifikováno označením pole (tagem)
- tagy nejsou v polích uváděny, objevují se pouze v adresáři
- rozlišují se dva typy proměnných polí:
 - proměnná kontrolní pole (variable control fields)
 - proměnná pole údajů (variable data fields)

Proměnná kontrolní pole

- 00X
- obsahují základní údaje potřebné pro zpracování záznamu
- skládají se z:
 - údaje + znak ukončení pole (field terminator)
 - tj. neobsahují indikátory a označení podpolí

- obsah pole tvoří jeden údaj

001 ---89048230-/AC/r91

- skupina několika kódovaných údajů definovaných pozicí v rámci pole

008 891101s1990----maua---j-----001-0-eng--

Proměnná pole údajů

- všechna ostatní pole tj. 01X - 8XX
- obsahují bibliografické nebo jiné údaje
- skládají se z:
 - 2 indikátory (indicators, indicator positions)
 - označení podpole (subfield code)
 - údaj
 - znak ukončení pole (field terminator)

2 indikátory

- obsahují hodnoty, které vysvětlují nebo doplňují údaje obsažené v poli

245 14 \$aThe emperor's new clothes

- definovány nezávisle pro každé pole (2, 1 nebo 0)
 - hodnota každého indikátoru je interpretována nezávisle tj. nikdy společně
- hodnota vyjádřena
 - abecedním (malá písmena) znakem
 - číslicí
 - mezerou (blank) zpravidla vyjadřuje, že indikátor není definován

Podpole

- identifikuje údaje uvnitř pole
- skládá se z:
 - vymezení podpole (delimiter)
 - identifikátor podpole (data element identifier)
 - abecední (malá písmena) znak
 - číslice
- každé pole obsahuje nejméně jedno označení podpole
- označení podpolí jsou definovány nezávisle pro každé pole
- pořadí podpolí je dáno standardy pro obsah např. AACR2

Opakovatelnost

pole

- opakovatelná
- neopakovatelná

obsolete - zastaralý

- pole, indikátory a podpole
- ve starých záznamech zůstávají, v nových se už nepoužívají

tag se znakem 9 (na jakékoli pozici) + indikátor s hodnotou 9 + podpole 9

- určeno pro lokální implementaci
- výjimka: pole 490 a některé „obsolete“

Základní rozdělení polí

0XX Kontrolní informace, identifikační čísla, kontrolní pole, klasifikační znaky atd.

1XX Hlavní záhlaví

2XX Názvy a údaje o vydání, nakladatelské údaje atd.

3XX Údaje fyzického popisu atd.

4XX Údaje o edici

5XX Poznámky

6XX Věcné selekční údaje

7XX Vedlejší záhlaví s výjimkou předmětů a edic;
propojovací pole

8XX Vedlejší záhlaví pro edici; knihovní jednotky atd.

9XX Pole pro národní použití

Pole selekčních údajů

1XX Hlavní záhlaví

4XX Údaje o edici

6XX Věcné selekční údaje

7XX Vedlejší záhlaví s výjimkou předmětů a edic

8XX Vedlejší záhlaví pro edici

X00 Osobní jméno

X10 Jméno korporace

X11 Jméno akce

X30 Unifikovaný název

X40 Bibliografické názvy

X50 Věcná témata

X51 Geografická jména

X55 Žánr/Forma